

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

Людмила МАЦУК

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

*Методичні рекомендації з практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності А2 Дошкільна освіта*

Івано-Франківськ – 2025

УДК 373.2.016:5](072)

Схвалено Вченою радою педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 8 від 03 червня 2025 р.).

Рецензенти:

Тетяна БАБЮК - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Юлія МАКСИМІВ – директор ЗДО №39 «Мавка» Івано-Франківської міської ради, викладач кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Мацук Л.О. Основи природознавства з методикою : методичні рекомендації з практичних занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта. Івано-Франківськ, 2025. 42 с.

У методичних рекомендаціях представлено теоретичні, методичні та прикладні аспекти підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення дітей дошкільного віку з природою, формування цілісного уявлення про довкілля та виховання ціннісного ставлення до природного середовища в системі дошкільної освіти. Зміст посібника укладено відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А2 «Дошкільна освіта».

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	4
ТЕМАТИКА КURСУ «ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА МЕТОДИКОЮ»	3
МЕТОДИКОЮ»	5
ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ	6
РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА	7
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади основ природознавства	7
Змістовий модуль 2. Рослинний і тваринний світ України	10
Змістовий модуль 3. Сучасні проблеми охорони природи	16
Список використаної літератури до модулів:	18
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З МЕТОДИКИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ	19
Змістовий модуль 4. Методологічні основи методики ознайомлення дітей дошкільного віку з природою	19
Змістовий модуль 5. Методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.....	27
Змістовий модуль 6. Форми організації роботи з ознайомлення дошкільників з природою	33
Змістовий модуль 7. Планування, облік і керівництво методичною роботою з ознайомлення дошкільників з природою.....	38
Список використаної літератури до курсу:	41
Додаткова література:.....	42

ВСТУПНЕ СЛОВО

Методичні рекомендації з курсу «Основи природознавства з методикою» призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності А2 «Дошкільна освіта» і слугують практичним посібником для підготовки майбутніх вихователів. Вони поєднують теоретичні знання, методичні підходи та практичні завдання, спрямовані на формування компетентностей, необхідних для ознайомлення дітей дошкільного віку з природою та довкіллям, розвитку у них спостережливості, допитливості та екологічної свідомості.

Зміст посібника охоплює широкий спектр тем, передбачених навчальним планом, та включає як практичні заняття, так і завдання для самостійної роботи студентів. Він передбачає опанування базових понять природознавства, ознайомлення з живими та неживими об'єктами природи, вивчення явищ навколишнього середовища та екологічних процесів. Особлива увага приділяється методиці організації спостережень, дослідів, ігрових та творчих активностей для дітей, що сприяють розвитку їхнього мислення, уяви та цілісного уявлення про довкілля.

Використання цих методичних рекомендацій дозволяє студентам системно опанувати навчальний матеріал, розвивати практичні навички планування та проведення занять із природознавства, а також формувати у дітей ціннісне ставлення до природи. Посібник забезпечує гармонійне поєднання теорії та практики, сприяє підвищенню професійної готовності майбутніх вихователів і підтримує реалізацію освітньої програми у системі сучасної дошкільної освіти.

Методичні рекомендації адресовано здобувачам вищої освіти спеціальності А2 «Дошкільна освіта», викладачам закладів вищої освіти, а також може бути корисним педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти.

ТЕМАТИКА КУРСУ «ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ»

Тема	кількість год.		
	лекції	практичні заняття	сам. роб
Тема 1-2. Фізико-географічне районування України й природоохоронні комплекси	4/2	4/2	12/20
Тема 3. Природні рослинні угруповання. Культурні і дикорослі рослини України	2	2	6/10
Тема 4. Роль тварин в кругообігу речовин в природі й житті людини	2/2	2/2	6/10
Тема 5. Організація охорони природи в Україні	2	2/2	6/8
Тема 6. Становлення і розвиток методики ознайомлення дошкільників з природою як науки	2/2	2	6/10
Тема 7. Завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою	2	4/2	6/10
Тема 8-9. Куток природи в ЗДО	4/2	4/2	8/10
Тема 10. Ділянка ЗДО	2	4/2	6/10
Тема 11. Наочні методи ознайомлення дошкільників з природою	2/2	4/2	8/10
Тема 12. Практичні методи ознайомлення дошкільників з природою	2/2	4/2	8/10
Тема 13. Словесні методи ознайомлення дошкільників з природою	2/2	4/2	6/8
Тема 14. Форми організації роботи з ознайомлення дошкільників з природою	2/2	6/2	8/10
Тема 15. Засоби фіксації знань дітей дошкільного віку про природу	2	4/2	6/8
Тема 16. Планування і облік роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою	2	4/2	6/6
ЗАГ:	32/16	50/24	98/140

ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ

З урахуванням Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти в університеті <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf>.

Вид контролю: 2 сем.- залік (виставляється за поточними оцінками на практичних заняттях у 100б. (90б. пр./10б. КСР); 3 сем.- екзамен (підсумкова оцінка за роботу на практичних заняттях максимально 50 балів (40б. пр./10б. КСР)). Допуск до семестрового іспиту мінімально становить 25 балів, максимально-50б. Тестування – 50 балів (здійснюється на платформі дистанційного навчання <https://d-learn.pnu.edu.ua/>). Разом – 100 б.

Враховуються результати неформальної освіти – сертифіковані онлайн-курси на освітніх платформах Coursera, Prometheus, EdEra та ін. [02-07.33_2022-polozhennia-pro-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvity-v-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylii-stefanyka.pdf](https://efund.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvity-v-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylii-stefanyka.pdf)

Якщо студент не набрав у сумі за всі види роботи з курсу мінімальну кількість балів (50 балів) він може бути рекомендований на повторний курс з вивчення даної дисципліни <https://efund.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-povtorne-vyvchennia-dystsyplin-kredytiv-ects-v-umovakh-ects.pdf>

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади основ природознавства

Тема 1-2. Фізико-географічне районування України й природоохоронні комплекси (4 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Загальна характеристика фізико-географічного районування України.
Природні зони України.
2. Загальна характеристика рельєфу та клімату України.
3. Ґрунти та водойми України.

Основні поняття: фізико-географічне районування, кліматичні умови, загальні та азональні фактори, природно-територіальні комплекси, мішано-лісова зона, лісостепова зона, клімат, атмосфера, рельєф, ендегенні та екзогенні процеси, ґрунт, морфологічні ознаки ґрунтів, водні ресурси

Питання для практичного заняття

1. Географічне положення та природні зони України.
2. Характеристика височин, низовин та гірських районів України.
3. Клімат України. Проблема охорони атмосфери на сучасному етапі.
4. Загальна характеристика процесів утворення ґрунтів, їх структура та морфологічні ознаки. Охорона та раціональне використання ґрунтів.
5. Водні ресурси України, основні напрями охорони водних ресурсів України.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити географічне положення свого населеного пункту та сусідні природні об'єкти (ліси, річки, пагорби). До якої природної зони належить

ваш населений пункт? Порівняти свій населений пункт з іншим регіоном України, визначити в чому відмінності географічного положення та природної зони?

2. Визначити, на якій височині або низовині розташований ваш населений пункт, та знайти найвищу і найнижчу точку поблизу. Скласти карту рельєфу свого регіону з позначенням пагорбів, височин, річок та озер. Запропонувати туристичний маршрут або цікаву природну локацію для відвідування у своєму населеному пункті. Охарактеризувати, як рельєф впливає на клімат і господарську діяльність у вашому регіоні.

3. Дослідити температуру, кількість опадів та вітровий режим у своєму населеному пункті впродовж тижня (зафіксувати по днях). Скласти кліматичний портрет свого регіону і пояснити, як клімат впливає на рослинність, ґрунти та життя людей. Дослідити проблеми забруднення атмосфери у своєму регіоні та запропонувати мінімум 2 заходи для їх вирішення (озеленення, зменшення викидів, просвітницькі акції).

Додатково: створити креативну міні-презентацію або пост у соцмережі «Як зберегти атмосферу свого населеного пункту», «Основні напрями роботи здійснюються щодо охорони атмосфери на сучасному етапі»

4. Визначити, які типи ґрунтів характерні для вашого регіону (поле, сад, парк). Описати морфологічні ознаки ґрунту у вашому населеному пункті (колір, структура, вологість). Окреслити практичні способи охорони ґрунтів у своєму населеному пункті.

Додатково: зробити фотозвіт або відео з коротким поясненням, як зберігаються або деградують ґрунти у вашому районі.

5. Визначити найближчу річку, ставок або озеро у вашому населеному пункті та описати їх стан (чиста вода, заростання, сміття). Запропонувати реальні заходи для збереження водних ресурсів у своєму регіоні (очистка берегів, висадка водоохоронних рослин, еко-акції).

Додатково: підготувати пост у соцмережі, міні-ролик, презентацію чи проєкт про охорону води у вашому населеному пункті.

Форма виконання основних завдань за вибором студента.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «фізико-географічне районування України».
2. Що таке «фізико-географічна країна», «фізико-географічна зона», «фізико-географічна підзона», «фізико-географічна провінція», «фізико-географічна область».
3. Дайте визначення поняття «природна зона».
4. Назвіть природні зони України.
5. Назвіть причини формування різних природних зон.
6. Назвіть основні особливості Зони мішаних лісів.
7. Чим характеризується Лісостепова зона?
8. Які особливості Степової зони?
9. Якою зональністю характеризуються гірські регіони України?
10. Що таке рельєф України. Що входить до його структурного складу?
11. Назвіть відомі вам височини, низовини та гірські райони України.
12. Що таке клімат України?
10. Назвіть основні метеорологічні елементи і кліматоутворюючі фактори.
11. Які основні напрями роботи здійснюються щодо охорони атмосфери на сучасному етапі?
12. Охарактеризуйте процеси утворення ґрунтів на Україні.
13. Назвіть структуру ґрунтів та їх морфологічні ознаки.
14. Назвіть основні напрями охорони ґрунтів і їх раціонального використання?
15. Що входить до складу водних ресурсів України?
16. Назвіть основні напрями охорони водних ресурсів України?

Змістовий модуль 2. Рослинний і тваринний світ України

Тема 3. Природні рослинні угруповання. Культурні й дикорослі рослини України (2 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Рослинність лісів, лук, водойм, їх характеристика та природоохоронна діяльність.

2. Загальна характеристика культурних та дикорослих рослин України:

- хлібні злаки і бобові рослини;
- овочеві та плодово-ягідні рослини;
- рослини парків і скверів;
- рослини пустирів, природорожні рослини, бур'яни.

Основні поняття: рослини лук, водойм, лісу, прибережні рослини, водні рослини, вільноплаваючі рослини, злакові рослини, бобові рослини, плодово-ягідні рослини, багаторічні та однорічні рослини, пустирні рослини, бур'яни, придорожні рослини

Питання для практичного заняття

1. Загальна характеристика рослинності природних зон України.
2. Рослинність лісів, лук, водойм, їх характеристика та природоохоронна діяльність.
3. Загальна характеристика культурних та дикорослих рослин України.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити «Зелену карту мого регіону». Обирати одну природну екосистему (ліс, луг або водойму) у своєму населеному пункті або поблизу нього та виконайте опис (форма опису довільна: презентація, таблиця, проєкт, лепбук).

Необхідно:

- назвати тип екосистеми (ліс, луг, водойма);
- описати 3–5 характерних рослин, які там ростуть;

- визначити, які функції вони виконують (очищення повітря, ґрунту, води та ін.);

- виявити загрози для цієї екосистеми;

- запропонувати 1–2 заходи природоохоронної діяльності.

2. Розробити «Рослинний паспорт вашої місцевості» (форма довільна: презентація, таблиця, проєкт, лепбук). У паспорті обов'язково зазначити:

- кліматичні умови зони;

- типову рослинність (не менше 5 видів);

- переважаючі життєві форми (дерева, чагарники, трави);

- унікальні або рідкісні рослини;

- вплив людини на рослинний покрив цієї зони.

3. Розробити лепбук *або* презентацію *або* проєкт чи іншу інформативну форму «Рослини навколо мене». Описати рослини, які ви бачите щодня і розподілити їх за групами:

- хлібні злаки і бобові (визначити 3 культури, які вирощують у регіоні; пояснити їх значення для харчування людини).

- овочеві та плодово-ягідні рослини (скласти перелік сезонних культур; зазначити, які з них є місцевими, а які завезені чи штучно вирощені).

- рослини парків і скверів (назвати 3–5 декоративних рослин; пояснити, чому саме їх використовують у міському озелененні).

- рослини пустирів і узбіч (назвати 3 бур'яни або дикорослі рослини; визначити, чи є серед них лікарські; пояснити, чому вони швидко поширюються) або «Рослини різ зон України».

Додаткові творчі завдання:

4. Укласти картотеку сучасних публікацій про рослинний світ України. Зробіть анотацію на одну із публікацій.

5. Виготовити усний альбом з ілюстраціями й дидактичним супроводом на одне із питань практичного заняття (наприклад, рослини лук).

6. Добирати цікавий матеріал про лікарські та інші рослинні угруповання України (легенди, вірші, цікаві факти чи розповіді)

7. Розробити лепбук чи проєкт «Рослини і сталий розвиток». Пояснити на прикладах:

- як рослини допомагають боротися зі змінами клімату;
- чому збереження рослинного світу важливе для майбутніх поколінь;
- яку роль у цьому відіграє вихователь ЗДО.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «рослинне угруповання».
2. Які найхарактерніші рослинні угруповання є в Україні?
3. Скільки ярусів рослинного світу в лісі простежуємо, назвіть її представників.
4. Назвіть основних представників рослинного світу лук. Чи відносяться рослини лук до багаторічних?
5. Назвіть родини трав'яних рослин лук.
6. Назвіть основних представників водойм й напрями їх охорони.
7. Чи властива ярусність рослинності водойм?
8. Чим відрізняються культурні та дикорослі рослини України? Назвіть їх представників.
9. Як історично виникли культурні рослини?
10. Яка роль бур'янів у природі та їх біологічне значення?

Тема 4. Роль тварин у кругообігу речовин у природі й житті людини

(2 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Підцарство Найпростіші. Тип Кишковопорожнинні та Кільчасті черви. Тип Молюски, характеристика класів. Тип Членостоногі. Характеристика класу Ракоподібних, Павукоподібних і Комах.
2. Характеристика надкласу Риб.

3. Земноводні та Плазуни, їх загальні ознаки.

4. Загальна характеристика класу Птахів та Ссавців.

Основні поняття: Кишковопорожнинні, гідра, медузи, Кільчасті черви, Молюски, Членистоногі, Ракоподібні, Павукоподібні, Комахи, хорда, прохідні, напівпрохідні, прісноводні риби, нерестові, кормові, зимуючі міграції, хрящові риби, земноводні, кистипері риби, ссавці, плазуни, птахи.

Питання для практичного заняття

1. Підцарство Найпростіші. Тип Кишковопорожнинні та Кільчасті черви. Тип Молюски, характеристика класів. Тип Членостоногі. Характеристика класу Ракоподібних, Павукоподібних і Комах.

2. Надкласу Риб, їх загальна характеристика.

3. Загальні ознаки Класу Земноводні та Плазуни.

4. Клас Птахів та Ссавців, їх характерні ознаки.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати будову і спосіб життя: одного представника найпростіших (амеба, інфузорія, евглена); одного представника кишковопорожнинних (гідра, медуза); одного представника кільчастих червів (дощовий черв'як). Необхідно розкрити: середовище існування; особливості будови; спосіб живлення і руху; значення в природі.

Форма виконання: порівняльна таблиця або ментальна карта.

1.2. Пояснити роль найпростіших, кишковопорожнинних і кільчастих червів: у кругообігу речовин; у формуванні ґрунтів; у водних екосистемах.

Форма виконання: презентація або будь-яка за бажанням студента.

2. 2. Дослідити три основні класи моллюсків: Червононогі, Двостулкові, Головоногі.

Для кожного класу: назвати 2–3 представники; охарактеризувати середовище існування; пояснити особливості будови; визначити практичне значення для людини та природи.

Форма виконання: таблиця, презентація або будь-яка за бажанням студента.

Додаткове творче завдання «Молюск як інженер природи»

Пояснити, як мушлі молюсків: захищають організм; впливають на формування донних відкладів; використовуються людиною (декор, промисловість, харчування).

Форма виконання: інфографіка або есе.

2.3 Порівняти три класи: Ракоподібні, Павукоподібні, Комахи (середовище існування; будова тіла; спосіб пересування; роль у природі).

Форма виконання: порівняльна таблиця або схема.

Додаткове завдання «Комахи мого регіону». Обрати 3 комахи, поширені у вашому населеному пункті: визначити їхню роль (корисні, нейтральні, шкідливі); пояснити, чому їх не можна знищувати безконтрольно; запропонувати екологічно доцільне ставлення до них.

Форма виконання: за бажанням студента.

2.«Риба як водна система». Обрати одного представника риб, поширеного в Україні (короп, щука, карась, окунь). Проаналізувати: середовище існування; форму тіла і тип покривів; органи руху та дихання; особливості розмноження; пристосування до життя у воді.

Форма виконання: схема, таблиця, презентація чи будь-яка за вибором студента.

3.«Водні ресурси і риби мого регіону». З'ясувати: які види риб мешкають у місцевих водоймах; як стан води впливає на їх чисельність; які загрози існують для рибних ресурсів.

Форма виконання: за вибором студента з використанням онлайн-джерел.

4. Порівняти земноводних і плазунів за такими ознаками: середовище існування; покриви тіла; спосіб дихання; розмноження; температура тіла.

Форма виконання: порівняльна таблиця або ментальна карта.

Додаткове завдання. Пояснити: чому земноводні є індикаторами чистоти довкілля; які загрози існують для плазунів; як людина може допомогти зберегти ці групи тварин.

Форма виконання: за вибором студента з використанням онлайн-джерел.

5. Порівняти ссавців і птахів за критеріями: будова тіла; покриви; живлення; спосіб розмноження; поведінка і турбота про потомство.

Форма виконання: таблиця або презентація.

Додаткове творче завдання «Тварини поруч з людиною». Обрати: одного ссавця і одного птаха, які живуть поруч з людиною (кіт, собака, горобець, голуб тощо).

Проаналізувати:

- як вони пристосувалися до життя поруч з людьми;
- яку користь або шкоду можуть завдавати;
- чому відповідальне ставлення людини до тварин є важливим.

Форма виконання: за вибором студента

Питання для самоконтролю

1. Назвіть представників підцарства Найпростіших.
2. Охарактеризуйте мешканців типу Молюски.
3. Назвіть та дайте загальну характеристику представників типу Членистоногих.
4. Дайте загальну характеристику Хордових тварин.
5. Назвіть основні міграції риб. Яке значення риб у природі?
6. Охарактеризуйте загальні ознаки Класу Земноводних і Плазунів.
7. Якими основними ознаками характеризується Клас Птахів? Назвіть їх представників.
8. Назвіть характерні особливості Класу Ссавців.

Змістовий модуль 3. Сучасні проблеми охорони природи

Тема 5. Організація охорони природи в Україні (2 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Характеристика основних законодавчих актів з охорони природи в Україні.
2. Органи управління охорони природи, їх основні функції.
3. Заповідники, заказники, їх загальна характеристика.
4. Червона книга України (рослинний і тваринний світ).

Питання для практичного заняття

1. Законодавчі акти з охорони природи в Україні.
2. Органи управління охороною природи та їх функції.
3. Заповідники та заказники України.
4. Червона книга України.

Завдання для самостійної роботи

1. «Екологічні права і обов'язки громадянина». Ознайомитися з основними положеннями: Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»; одного галузевого закону (про охорону вод, повітря, тваринного або рослинного світу).

Визначити 3 екологічні права громадян; 3 екологічні обов'язки; наведіть приклади їх реалізації або порушення у вашому населеному пункті.

Форма виконання: за вибором студента.

2. Скласти схему системи управління охороною природи в Україні. У схемі відобразити: центральні органи державної влади; місцеві органи влади; роль громадських організацій; можливості участі громадян.

Форма виконання: схема, таблиця або ментальна карта з використанням інтернет ресурсів.

3. Обрати один заповідник або заказник України (бажано з вашої області).

Описати: місце розташування; мету створення; основні об'єкти охорони (рослини, тварини, ландшафти); значення для збереження біорізноманіття.

Форма виконання: презентація, міні-проект, чи інша за вибором студента.

4. Описати 3 представника рослинного і 3 представника тваринного світу України, занесених до Червної книги України.

Форма виконання: презентація, міні-проект, чи інша за вибором студента.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні законодавчі акти з охорони природи в Україні.
2. Які основні функції органів управління охорони природи?
3. Які вам відомі Заповідники та Заказники в Україні?
4. В якому році було створено Червону книгу України?
5. Які основні положення викладені в Червоній книзі України?
6. Поясніть, що таке дендропарк?

Список використаної літератури до модулів:

1. Баб'юк Т. Й. Основи природознавства з методикою у визначеннях, таблицях і схемах. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 256 с.
2. Біда О.А. Природознавство з методикою викладання : навч. посібник. Київ : Генеза, 2018. 304 с.
3. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях: навч. посіб. Кременчук: ПП «Бітарт», 2019. 46 с.
4. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2015. 352 с.
5. Лисенко Н.В., Мацук Л.О., Лисенко О.М. Ознайомлення з природою дошкільця з основами проєкологічної освіти дітей дошкільного віку Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 348 с.
6. Мельник А.В. Основи охорони природи: навч. посібник. Київ: Академія, 2015. 336 с.
7. Остапченко Л.І., Балан П.Г., Компанець Т.А., Рушковський С.Р. Біологія і екологія: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Київ : Генеза, 2019. 208 с.
8. Радченя І. Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою: метод. рек. до практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти зі спец. А2 «Дошкільна освіта» (освітня програма «Дошкільна освіта») до обов'язкової освіт. компоненти «Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою» / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. 41 с.
9. Стеценко С.Г. Заповідна справа: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2016. 352 с.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З МЕТОДИКИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ

Змістовий модуль 4. Методологічні основи методики ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Тема 6. Становлення і розвиток методики ознайомлення дошкільників з природою як науки (2 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Використання природи у вихованні дітей дошкільного віку в історії західної прогресивної педагогіки.
2. Використання природи у вихованні дітей дошкільного віку в історії вітчизняної прогресивної педагогіки.
3. Учені освіти України про формування особистості дитини засобами природи.

Основні поняття: педагогіка, прогресивна педагогіка, ідея, спілкування, спостереження, освіта, особистість.

Питання для практичного заняття

1. Порівняльна характеристика поглядів Я.Коменського, Ж.Ж.Руссо, І.Песталоцці, Ф.Фребеля, М.Монтессорі та використання природи у вихованні дітей дошкільного віку.
2. Актуальність поглядів А.Макаренка, С.Рсової, В.Сухомлинського К.Ушинського та ін. щодо виховання дітей засобами природи.
3. Учені освіти України про роль природи в житті дитини.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити презентацію на одну із запропонованих тем:
  1. Я.А.Коменський про роль природи в розвитку і вихованні дітей.
  2. Ж.Ж.Руссо про роль природи в розвитку і вихованні дітей.
  3. Г.І.Песталоцці про роль природи в розвитку і вихованні дітей.

4. Ф.Фребель про роль природи в розвитку і вихованні дітей.
  5. К.Д.Ушинський про використання природи у навчально-виховному процесі ЗДО.
  6. А.С.Макаренко про роль природи для всебічного розвитку дитини.
  7. В.О.Сухомлинський про роль природи для всебічного розвитку дитини.
2. Скласти порівняльну таблицю (не менше 3 педагогів) за такими критеріями:
- розуміння ролі природи у вихованні дитини;
  - провідні методи роботи з природою;
  - роль педагога;
  - значення ідей для сучасного ЗДО.
3. Підготувати одне із есе-роздумів на тему: «Яку педагогічну ідею щодо виховання дітей засобами природи я вважаю найбільш цінною і чому?»; «Як змінювалося розуміння ролі природи у вихованні дитини: від Коменського до сучасної дошкільної освіти»; «Природа у вихованні дошкільників: історичні ідеї, сучасні підходи, перспективи розвитку»; «Актуальність ідей прогресивної педагогіки щодо використання природи у сучасному закладі дошкільної освіти».

Додаткові творчі завдання:

4. Створити міні-проект «Природа як засіб формування особистості дитини дошкільного віку».
5. Створити ментальну карту. Завдання: Візуалізувати розвиток ідей використання природи у вихованні дітей від класичної педагогіки до сучасності.
6. Спільний проєкт: створити «Банк педагогічних ідей» щодо використання природи в сучасному ЗДО, використовуючи ідеї педагогів минувшини і сучасності.

Питання для самоконтролю

1. Який внесок у розробку питань про роль природи у вихованні дітей дошкільного віку належить Я.А.Коменському. Що вчений назвав “Золотим правилом навчання?”

2. Охарактеризуйте погляди Ж.Ж. Руссо на роль природи у формуванні особистості дитини. Яку основну думку передано вченим у праці “Еміль, або про виховання?”

3. Важливого значення під час ознайомлення дітей дошкільного віку з природою Ж.Ж. Руссо надавав іграм з природного матеріалу. Як на вашу думку, чому саме?

4. Дайте загальну характеристику одній з праць Й.Г.Песталоцці.

5. Назвіть основні педагогічні ідеї Ф.Фребеля, які відображено в творі “Дитячий садок”.

6. Охарактеризуйте роль праці в природі на основі твору М.Монтессорі “Метод наукової педагогіки, що застосовується до дитячого виховання в будинках дитини”.

7. Охарактеризуйте основи розумового виховання дошкільників у працях К.Ушинського і В.Сухомлинського. Якого значення вчені надавали спостереженням у природі?

8. У якому році була розроблена перша план-програма ознайомлення дошкільників з природою? Назвіть основні завдання і зміст цієї програми.

9. Назвіть основні праці Ф.Русової про природу. Дайте загальну характеристику одній з них.

10. Охарактеризуйте провідні ідеї А.Макаренка і В. Сухомлинського щодо формування особистості засобами природи (на основі праць учених).

11. Назвіть сучасних учених України, які працюють над питаннями ознайомлення дошкільників з природою.

Тема 7. Завдання та зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою (4 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Розумовий розвиток особистості засобами природного довкілля.
2. Здійснення завдань морального й екологічного виховання в процесі ознайомлення дітей з природою.
3. Естетичне виховання особистості засобами природи.
4. Трудове, сенсорне і фізичне виховання особистості в процесі ознайомлення дітей з природою.

Основні поняття: розвиток, діяльність, спостереження, пізнавальні інтереси, екологічне, естетичне, сенсорне, трудове, фізичне виховання, діяльність, трудові навички, принципи, завдання та зміст навчання.

Питання для практичного заняття

1. Розумове виховання дітей дошкільного віку та його загальна характеристика.
2. Характеристика морального й екологічного виховання дошкільників.
3. Естетичне, трудове, фізичне і сенсорне виховання особистості засобами природи.
4. Завдання та зміст ознайомлення дітей різних вікових груп з природою рідного краю в руслі аналізу чинних програм.
5. Принципи добору знань дітей дошкільного віку про природу для різних вікових груп.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати роль природного довкілля у розумовому, моральному, екологічному, естетичному, трудовому та фізичному вихованні дітей дошкільного віку – підготувати презентацію за одним із видів виховання.
2. Виписати з програм (за вибором) завдання і зміст ознайомлення дітей з природою відповідно до кожної вікової групи за схемою:

Вікова група	Завд. і зміст озн.дітей з природою (за програмою ...)	Завд. і зміст озн.дітей з природою (за програмою...)
Ранній вік		
Молодший вік		
Середній вік		
Старший вік		

3. Утабличити принципи добору знань дітей дошкільного віку про природу. Розкрити кожен з них.

4. **Творчі завдання (додатково):** Створити ментальну карту на тему: «Природне довкілля як засіб всебічного розвитку особистості дошкільника».

5. Написати есе-роздум на тему: «Які виховні можливості природи є найбільш цінними для сучасного закладу дошкільної освіти і чому».

Питання для самоконтролю

1. Назвіть й охарактеризуйте завдання розумового виховання.
2. Хто з учених досліджував питання екологічного виховання. Які основні тенденції вони конкретизували у своїх працях?
3. Яке значення посідає моральне, естетичне й фізичне виховання дошкільника в процесі ознайомлення з природою?
4. Охарактеризуйте роль і значення трудового та екологічного виховання з дошкільного віку.
5. Окресліть основні завдання у кожній віковій групі відповідно до однієї із чинних програм.
6. Назвіть основні принципи добору знань для дітей дошкільного віку про природу.

7. Дайте загальну характеристику змісту знань дошкільників про природу кожної вікової групи ЗДО згідно чинних в Україні програм навчання і виховання дітей.

8. Назвіть основні практичні вміння і навички, яких повинні набути діти дошкільного віку відповідно до завдань програм навчання і виховання з розділу “Рідна природа”.

Тема 8-9. Куток природи в ЗДО (4 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Розміщення й обладнання об’єктів у кутку природи в дитячому садку.
2. Кімнатні рослини кутка природи та догляд за ними.
3. Тварини кутка природи. Птахи й ссавці кутка природи.
4. Влаштування акваріума і догляд за його мешканцями.

Основні поняття: квіткарство, птахи, риби, ссавці, акваріум, тимчасові мешканці, куток природи, традиційне, нетрадиційне обладнання, постійні мешканці кутка природи, об’єкти кутка природи.

Питання для практичного заняття

1. Навчально-виховне значення кутка природи. Вимоги до підбору об’єктів. Розміщення й обладнання об’єктів кутка природи.
2. Значення, підбір, догляд і вимоги до кімнатних рослин кутка природи.
3. Підбір тварин в куток природи, вимоги до них. Загальна характеристика представників класу Птахів та Ссавців, що рекомендуються для утримання в кутку природи чинними програмами ЗДО.
4. Обладнання, влаштування та догляд за акваріумом.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти паспорти на кожного мешканця кутка природи (риби, птахи, ссавці, квіти) за схемою (вікова група за вибором студента):

Особливості зовн. і внутрішн. будови	спосіб існування	спосіб харчування	Спосіб розмноження	Догляд	Хвороби	Примітка
--------------------------------------	------------------	-------------------	--------------------	--------	---------	----------

2.Описати обладнання акваріума в ЗДО і намалюйте його мешканців.

3.Описати обладнання кутка природи в ЗДО та його мешканців.

4.Описати нетрадиційне обладнання кутка природи й схематично відобразити його.

Додаткові творчі завдання:

5.Розробити проєкт, лепбук або презентацію «Куток природи як осередок всебічного розвитку дошкільника» (вікова група за вибором студента).

6. Написати есе на тему: «Куток природи в ЗДО: можливості та обмеження у сучасних умовах».

Питання для самоконтролю

1. Хто з учених вперше актуалізував створення науково-природничих кабінетів для дітей дошкільного віку. В чому полягало їх значення і роль?

2. Яке навчально-виховне значення сучасного кутка природи ЗДО? Відповідь обґрунтуйте.

3.Охарактеризуйте розміщення й обладнання кутка природи ЗДО в різних вікових групах.

4. Назвіть вимоги до підбору рослинного і тваринного світу кутка природи. Охарактеризуйте 2 об'єкти рослинного і тваринного світу (за вибором).

5. Назвіть способи та засоби догляду за аквіріумом в кутку природи. Охарактеризуйте основні особливості мешканців акваріуму.

6. Дайте загальну характеристику тимчасових мешканців кутка природи в різних вікових групах.

Тема 10. Ділянка ЗДО (4год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Значення ділянки у здійсненні основних завдань ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Планування ділянки дитячого садка, вимоги до її озеленення.

2. Город і плодовий сад на ділянці ЗДО.

3. Утримання дрібних свійських тварин і птахів на ділянці дитячого садка.

Основні поняття: планування, ділянка, газон, квітник, город, плодовий сад, рослини, дерева, квіти, декоративні рослини, свійські тварини, птахи.

Питання для практичного заняття

1. Значення ділянки у здійсненні основних завдань ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

2. Планування ділянки дитячого садка. Вимоги до озеленення ділянки.

3. Город і плодовий сад на ділянці ЗДО.

4. Утримання дрібних свійських тварин і птахів на ділянці дитячого садка.

Завдання для самостійної роботи

1. Намалювати схему-модель ділянки ЗДО. Розробити рекомендації покращення стану ділянок ЗДО у кожній віковій групі.

2. Описати інвентар, який використовується у різних вікових групах для роботи на городах та квітниках.

3. Скласти по 2 паспорти на кожен вид рослин, які рекомендуються для озеленення ділянки, городу, квітника, саду і тварин, які мешкають на ділянці (вікова група за вибором студента).

4. Проаналізувати умови утримання дрібних свійських тварин і птахів на ділянці ЗДО. Розробити коротку інструкцію з догляду та безпеки (форма представлення за вибором студента).

Додаткові творчі завдання:

5. Розробити проєкт, лепбук чи презентацію: «Ділянка дитячого садка як осередок природничого виховання».

6. Написати есе-роздум на тему: «Як правильно організувати ділянку ЗДО для всебічного розвитку дошкільників».

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику ділянки ЗДО. Назвіть основні структурні компоненти та педагогічні вимоги до озеленення ділянки дитячого садка.
2. Що, на вашу думку, становить основу озеленення ділянки? Дайте загальну характеристику її насаджень.
3. Яке значення газонів і квітників на ділянці дитячого садка?
4. Яке значення городу та плодового саду на ділянці ЗДО?
5. Назвіть тварин, яких утримують на ділянці дитячого садка.
6. Дайте загальну характеристику основних способів приваблювання птахів на майданчики ЗДО.

Змістовий модуль 5. Методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Тема 11. Наочні методи ознайомлення дошкільників з природою

Орієнтовний план обговорення теми

1. Спостереження як метод ознайомлення дітей з природою.
2. Значення моделей в процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.
3. Демонстрування ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання. Вимоги до їх використання.
4. Використання ігор під час ознайомлення дітей з природою. Методика проведення дидактичних ігор.

Основні поняття: спостереження, спостережливість, епізодичні, короткочасні, первинні, повторні, заключні, колективні, індивідуальні, планові, позапланові спостереження, пізнання, пізнавальна діяльність,

ілюстрації, наочність, моделі, діючі моделі, “модель маскування”, “живі картини”, гра, будівельно-конструктивні ігри, дидактичні ігри, рухливі ігри, народні ігри, творчі рольові ігри.

Питання для практичного заняття

1. Роль і місце спостережень в ознайомленні дітей різних вікових груп з природою. Види спостережень. Структура спостережень за об'єктами живої природи.
2. Методика організації та проведення спостережень у різних вікових групах за об'єктами і явищами природи.
3. Використання моделей в процесі ознайомлення дошкільників з природою.
4. Ілюстративний матеріал. Вимоги до його використання під час ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.
5. ТЗН та їх основні групи.
6. Ігри в природі, методика їх проведення.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати презентації на запропоновані питання плану практичного заняття.
2. Розробіть тематику спостережень для кожної вікової і на тиждень
3. Розробити план спостереження за об'єктами живої або неживої природи для однієї вікової групи дітей (молодша, середня або старша).
4. Описати приклади діючих моделей, “живих картин” та моделей маскування, які можна застосувати в ЗДО.
5. Скласти перелік ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання (ТЗН), які можна використовувати під час ознайомлення дітей з природою, з обґрунтуванням вимог до їх використання.
6. Розробити різні види ігор та наочність для ознайомлення дітей з природою (вікова група за вибором студента).

1. Форма виконання завдань за вибором студента.

1. Опрацюйте чинні програми, выпишіть основні завдання щодо спостережень під час занять, прогулянок, екскурсій у кожній віковій групі.

Завдання для індивідуальної роботи та педагогічної практики

7. Законспекуйте думки Я.Коменського, Г.Песталоцці, Ф.Фребеля, Ж.Руссо про спостереження як метод ознайомлення дітей з природою.
8. К.Ушинський, Є.Водовозова, Є.Тихєєва про роль спостереження в природі (короткі анотації праць учених).

Додаткові творчі завдання:

7. Розробити проєкт чи лепбук «Наочні методи ознайомлення дітей з природою», який об'єднує: спостереження; використання моделей; демонстрацію ілюстрацій та ТЗН; гру як метод навчання.

8. Написати есе-роздум на тему: «Які наочні методи ознайомлення з природою є найбільш ефективними для дошкільників і чому».

Тезисно опрацюйте праці А.Макаренка і В.Сухомлинського про роль спостережень в ознайомленні дошкільників з оточуючим.

9.

Питання для самоконтролю

1. Доведіть, що спостереження – це наочний метод ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Охарактеризуйте його навчально-виховне значення.
2. Назвіть види спостережень в природі.
3. Виокреміть основні особливості керівництва та підготовки вихователя й дітей до спостережень в дитячому садку.
4. Назвіть прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку в процесі спостережень.

Використана література до теми

Л-2, Л-4, Л-9, Л-25. У чому полягає значення ілюстративного матеріалу для ознайомлення дошкільників з природою?

6. Назвіть основні вимоги до ілюстративного матеріалу і його використання.

7. Охарактеризуйте використання основних технічних засобів навчання в дитячому садку з ознайомлення дошкільників з природою.

8. У чому полягає значення використання моделей для ознайомлення дітей дошкільного віку з природою?

9. Яку роль відіграють ігри в навчально-виховному процесі під час ознайомлення дошкільників з природою?

Тема 12. Практичні методи ознайомлення дошкільників з природою (4 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Праця в природі як один з основних методів ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям. Навчально-виховне значення праці в природі. Види праці в природі.

2. Форми організації праці дітей дошкільного віку в природі. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дошкільників у природі.

3. Дослід як метод ознайомлення дітей в природі. Види та структура дослідів. Методика організації й проведення дослідів у різних вікових групах.

Основні поняття: праця, доручення, чергування, колективна праця, поетапний інструктаж, куток чергового, інвентар, дослід, етапи дослідів, пошуково-дослідницька діяльність.

Питання для практичного заняття

1. Навчально-виховне значення праці дітей в природі. Сучасні психолого-педагогічні дослідження з означеної теми. Види і зміст праці дітей у природі. Форми й методи організації праці дітей в різних вікових групах.

Зміст трудових навичок і вмінь дітей різних вікових груп. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей дошкільного віку в природі. Інвентар і обладнання праці.

2. Види дослідів, їх загальна структура. Особливості нескладних дослідів як методу ознайомлення дошкільників з природою. Методика організації та проведення дослідів.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити презентації за питаннями практичного заняття.

2. Проаналізувати й описати інвентар для праці дітей в природі (вікова група за вибором студента).

3. Розробити план трудової діяльності дітей у природі для однієї вікової групи дошкільників, враховуючи: педагогічні та гігієнічні вимоги; інвентар і обладнання; поетапний інструктаж та чергування.

4. Виписати з програми навчання і виховання дітей дошкільного віку зміст трудових умінь і навичок дітей різних вікових груп.

5. Скласти тематику нескладних дослідів для однієї з вікових груп.

Додаткові творчі завдання:

6. Розробити міні-проект чи лепбук «Праця та досліди в природі як методи ознайомлення дітей із довкіллям».

7. Написати есе-роздум на тему: «Праця та досліди в природі: можливості для всебічного розвитку дітей дошкільного віку».

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає навчально-виховне значення праці в природі?

2. Назвіть педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дошкільників в природі.

3. Охарактеризуйте основні види праці в природі. Дайте характеристику її змісту в різних вікових групах.

4. Охарактеризуйте форми організації праці дітей в природі.

5. Дайте визначення досліджуваному як методу ознайомлення дітей з природою.
6. Охарактеризуйте види та структуру дослідів.
7. Розкрийте зміст і методичку проведення дослідів у різних вікових групах ЗДО.

Тема 13. Словесні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Орієнтовний план обговорення теми

1. Розповідь вихователя як метод ознайомлення дошкільників з природою.
2. Значення дитячої природничої літератури в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою.
3. Бесіда як метод ознайомлення дошкільників з природою. Види та структура бесід, методика їх проведення в різних вікових групах.

Основні поняття: розповідь, словесні, логічні завдання, сюжетні та описові розповіді, об'єкт природи, інформація, природнича література, бесіда.

Питання для практичного заняття

1. Роль і значення розповіді вихователя в процесі ознайомлення дошкільників з природою.
2. Використання творів дитячої природничої літератури під час ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.
3. Бесіди про природу, їх види. Методика проведення в різних вікових групах.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити презентації за питаннями практичного заняття.
2. Розробити тематику розповідей для однієї з вікових груп ЗДО на місяць. Складіть один із видів розповіді (вікова група за вибором студента).
3. Скласти перелік творів дитячої природничої літератури, які можна використовувати для ознайомлення дітей дошкільного віку з природою для

кожної вікової групи. Розкрийте зміст одного із них з переліком запитань для дітей (вікова група за вибором студента).

4. Розробити тематику та план бесіди про природу для однієї вікової групи дітей дошкільного віку: тема, мета, хід бесіди, вид (колективна, індивідуальна, планова або позапланова), послідовність запитань і завдань, очікувані результати.

Додаткові творчі запитання:

5. Створити міні-проєкт «Словесні методи ознайомлення з природою», який об'єднує: розповідь вихователя; використання природничої літератури; проведення бесід.

6. Написати есе-роздум на тему: «Які словесні методи ознайомлення з природою є найбільш ефективними для дошкільників і чому?».

Питання для самоконтролю

1. Які методи відносимо до словесних методів ознайомлення дошкільників з природою?

2. У чому полягає значення розповідей вихователя як словесного методу ознайомлення дітей дошкільного віку з природою?

3. Охарактеризуйте вплив творів дитячої природничої літератури на розширення обсягу знань дітей про природу.

4. Назвіть основні види бесід про природу та їх структурні компоненти.

Змістовий модуль 6. Форми організації роботи з ознайомлення дошкільників з природою

Тема 14. Форми організації роботи з ознайомлення дошкільників з природою

Тема 14.1. Заняття як основна форма ознайомлення дошкільників з природою (2 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Типи та структура занять з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

2. Методика проведення занять у різних вікових групах.

3. Вимоги до проведення занять та підготовки педагога.

Основні поняття: заняття, первинно-ознайомлювальні, комплексні, тематичні, комбіновані, інтегрові, бінарні заняття, метод, прийом, навчальні та наочні посібники.

Питання до практичного заняття

1. Типи і місце занять з ознайомлення дітей з природою у різних вікових групах ЗДО.

2. Зміст різних типів занять згідно чинних програм, їх кількість і послідовність проведення.

3. Методика проведення занять з ознайомлення дітей з природою в різних вікових групах.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати типи занять з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою (первинно-ознайомлювальні, комплексні, тематичні, комбіновані, інтегровані, бінарні). Охарактеризувати їх структуру, мету та педагогічне значення, методику проведення. Окреслити, як змінюється зміст, форми роботи та тривалість заняття залежно від віку дітей.

2. Розробити по 1 конспекту занять для дітей різних вікових груп з ознайомлення з природою.

3. Провести пробне заняття з виготовленою наочною (вікова група за вибором).

4. **Додаткове творче завдання:** написати есе-роздум на тему: «Які типи занять є найбільш ефективними для ознайомлення дошкільників з природою та чому»

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні форми організації роботи з ознайомлення дошкільників з природою.

2. Дайте загальну характеристику типів та структури занять з природи.
3. Назвіть основні вимоги до проведення занять у різних вікових групах та до підготовки педагога.

Тема 14.2-14.3. Екскурсія як форма ознайомлення дітей дошкільного віку з природою (4 год)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Тематика й структура екскурсій.
2. Методика проведення екскурсій у різних вікових групах.
3. Загальна характеристика цільових та повсякденних прогулянок, їх характерні відмінності від екскурсій.

Основні поняття: екскурсія, екскурсія в природу, прогулянка, повсякденна і цільова прогулянка, засоби спостереження, природничий матеріал.

Питання для практичного заняття

1. Екскурсія як вид заняття. Її роль і значення в ознайомленні дошкільників з природою.
2. Види та структура екскурсій. Підготовка до їх проведення.
3. Методика організації та проведення екскурсій в різних вікових групах ЗДО.
4. Види прогулянок в дитячому садку, їх роль у вирішенні навчально-виховних завдань з ознайомлення дошкільників з природою.
5. Організація і методика проведення прогулянок у різних вікових групах ЗДО. Місце прогулянок у календарних планах вихователя.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати роль екскурсії як форми ознайомлення дошкільників з природою. Охарактеризувати її педагогічне значення та відмінності від

інших форм організації навчальної діяльності, зокрема від занять, прогулянки.

2. Скласти тематику екскурсій на квартал (вікова група за вибором студента).

3. Розробити по 1 конспекту екскурсій у різних вікових групах.

4. Охарактеризувати види прогулянок у ЗДО (повсякденні та цільові), їх роль у навчально-виховному процесі та відмінності від екскурсій.

5. Розробити повсякденні прогулянки 1-2 половини дня для дітей різних вікових груп.

6. Розробити цільові прогулянки для дітей різних вікових груп.

Додаткові творчі завдання:

7. Розробити міні-проект «Екскурсія та прогулянка як форми ознайомлення дітей дошкільного віку з природою».

8. Написати есе-роздум на тему: «Як екскурсії та прогулянки сприяють розвитку пізнавальних та виховних навичок дітей дошкільного віку».

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення екскурсії як форми ознайомлення дошкільників з природою.

2. Назвіть тематику й структуру екскурсій у різних вікових групах.

3. Назвіть основні вимоги до проведення екскурсій і підготовки педагога та дітей.

4. Охарактеризуйте відмінності між цільовими і повсякденними прогулянками.

Тема 15. Засоби фіксації знань дітей дошкільного віку про природу

Орієнтовний план обговорення теми (4 год)

1. Календарі природи і погоди, їх значення в навчально-виховному процесі ЗДО. Вимоги до ведення календарів у різних вікових групах.

2. Додаткові засоби фіксації знань дітей про природу:

- складання гербаріїв, колекцій, букетів;
- свята та розваги природничого змісту.

Основні поняття: календар погоди, календар природи, гербарії, колекція, пошукова діяльність, букет, свято, розвага.

Питання для практичного заняття

1. Календарі природи і погоди, їх значення в навчально-виховному процесі ЗДО. Вимоги до ведення календарів у різних вікових групах.
2. Додаткові засоби фіксації знань дітей про природу: складання гербаріїв, колекцій, букетів; свята та розваги природничого змісту.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати роль календарів природи та погоди в навчально-виховному процесі ЗДО. Окреслити вимоги до їх ведення для різних вікових груп дітей.
2. Виготовити схеми-макети календарів природи і погоди, проаналізувати їх значення в навчально-виховному процесі ЗДО.
3. Скласти приклади додаткових засобів фіксації знань дітей про природу, таких як: гербарії, колекції, букети.
4. Розробити конспекти розваг на природничу тематику для всіх вікових груп.
5. Розробити конспекти свят природничого змісту для всіх вікових груп.

Додаткові творчі завдання:

6. Розробити міні-проект «Фіксація знань дітей про природу», який поєднує: календар природи та погоди; складання гербаріїв і колекцій; проведення природничих свят або розваг.
7. Написати есе-роздум на тему: «Які засоби фіксації знань про природу є найбільш ефективними для дітей дошкільного віку та чому?».

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні засоби фікції знань дітей дошкільного віку про природу.

2. Яке значення календарів природи і погоди у процесі ознайомлення дошкільників з природою? Назвіть основні вимоги до їх ведення.

3. Яке значення для ознайомлення дітей дошкільного віку мають гербарії, колекції, букети?

4. Назвіть основну тематику свят і розваг природничого змісту.

Змістовий модуль 7. Планування, облік і керівництво методичною роботою з ознайомлення дошкільників з природою

Тема 16. Планування і облік роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою (4 год.)

Орієнтовний план обговорення теми

1. Види й структура планів з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

2. Керівництво директора та методиста навчально-методичною роботою з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Основні поняття: план, облік, планування, календарний, тематичний, перспективний плани, тематична, фронтальна перевірка, методист, директор, методичний кабінет.

Питання для практичних занять

1. Види й структура планів з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Форми ведення планів та обліку. Вимоги до планів.

2. Зміст роботи директора і методиста дитячого садка з означеної проблеми:

- а) річний план;
- б) щоденний контроль і допомога вихователям;
- в) тематичні та фронтальні перевірки;
- г) робота з батьками.

3. Значення підвищення кваліфікації дошкільних працівників у підготовці дітей до ознайомлення з природою.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати схеми ведення календарних та перспективних планів, їх основні відмінності.

2. Скласти перспективний і календарний план з розділу “Рідна природа” (вікова група за вибором студента).

3. Описати роль директора та методиста у керівництві навчально-методичною роботою з ознайомлення дітей з природою.

Додаткові творчі завдання:

4. Розробити міні-проект «Планування та облік роботи з ознайомлення дітей з природою», у якому передбачити: календарний та тематичний план на місяць або тиждень; включення різних форм діяльності (заняття, екскурсії, спостереження); контроль та облік результатів.

5. Написати есе-роздум на тему: «Які засоби планування та обліку є найефективнішими для забезпечення системності ознайомлення дітей дошкільного віку з природою».

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте види і структуру планів з ознайомлення дошкільників з природою.

2. Назвіть структурні компоненти планів та обліку.

3. Назвіть основні вимоги до ведення планів та обліку роботи.

4. Хто в ЗДО здійснює керівництво роботою з ознайомлення дошкільників з природою?

5.У чому полягає значення методичного кабінету в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою?

Список використаної літератури до курсу:

1. Баб'юк Т. Й. Основи природознавства з методикою у визначеннях, таблицях і схемах. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 256 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні Київ, 2021. 125с.
3. Гавриш Н., Саприкіна О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку. Навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів за заг. ред. О. Пометун. Дніпропетровськ: Ліра, 2014. 120 с.
4. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях: навч. посіб. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 46 с.
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.
6. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчальнометодичний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2015. 352 с.
7. Лисенко Н.В., Мацук Л.О., Лисенко О.М. Ознайомлення з природою дошкільця з основами проєкологічної освіти дітей дошкільного віку Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 348 с.
8. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; наук. ред.: Г.В. Беленька та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 352 с.
9. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
10. Українське дошкільня. Програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 263с.

Додаткова література:

11. Біда О.А. Природознавство з методикою викладання : навч. посібник. Київ : Генеза, 2018. 304 с.
12. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. Посіб.. Київ: Генеза, 2018. 128 с.
13. Беленька Г.В. Віконечко в природу : методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К. : Сім кольорів, 2014. 56 с.
14. Беленька Г.В. Дитина в довкіллі: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2014. 56 с.
15. Гібнер Т.В. Формування у дітей дошкільного віку природничих знань у процесі ознайомлення з рослинним світом на ділянці закладу дошкільної освіти. Біологічні дослідження. Житомир, 2020. С. 441-443.
16. Дошкільнятам про світ природи: Діти п'ятого року життя (середній дошкільний вік): навч.-метод. Посіб. / Г.В.Беленька, О.А.Половіна. К. : Генеза, 2016. 98с. (Настільна книжка вихователя).
17. Остапченко Л.І., Балан П.Г., Компанець Т.А., Рушковський С.Р. Біологія і екологія : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Київ : Генеза, 2019. 208 с.
18. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник для організації роботи з екологічного виховання в закладах дошкільної освіти / Н. М. Джура, М. Ю. Пристайко, І. В. Шкодин, Л. А. Хом'як. Львів, 2022. 60 с.

Інтернет-ресурси:

19. Екологічна етика <http://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/770/1-15.pdf>
20. Мацук Л. Особливості формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Теоретичні та методичні проблеми виховання дітей та молоді. 2023. В.27 (2), С.38-47. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-2-38-47>

21. Lyudmyla Matsuk, Nadiya Lazarovych, Yaryna Kvasetska, Jolanta Pytlik Formation of Natural Ideas and Concepts of Senior Preschool Age Children by Means of Objects of the Corner of Nature // Current problems of harmonization of personality development in the modern educational space. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021; P. 291-303 (pp. 487, illus., tabs., bibls.) https://www.wszia.opole.pl/wp-content/uploads/2020/05/11_2021.pdf.

22. Ознайомлення дітей з природним довкіллям : навч.-метод. Посіб. Для студентів пед. Вузів / МОН України, Уманський держ. Пед. Ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Т.М. Дука. Умань : Візаві, 2020. 155 с. <http://surl.li/bgdlzm>

23. Основи природознавства з методикою : метод. Рек. Для студентів першого (бакалавр.) рів. Вищ. Освіти спец. 012 Дошкільна освіта ОПП «Дошкільна освіта (Психологія в закладах дошкільної освіти)» / уклад.: Я.А. Танявська, І.Р. Перепелюк. Чернівці, 2023. 56 с. <http://surl.li/yvrafw>

24. Основи природознавства з методикою ознайомлення дошкільників з природою: навчально-методичний посібник / укл. Л.В. Бобро. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2024. 175 с. <http://surl.li/caхppo>

25. Фізична географія України: методичні рекомендації до вивчення дисципліни для студентів денної форми навчання спеціальності 106 «Географія» ОС «Бакалавр» / укладачі Т.Ю. Лужанська, Н.М.Смочко, Л.І.Медвідь Мукачево: МДУ, 2020. 95 с. http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8042/1/Physical_geography_%20of_%20Ukraine_%20methodical_%20recommendations_%20for%20studying_%20the%20discipline.pdf